

Himnusz, kétszer

Amerikában

A nevére nem emlékezem, az arcára, az alakjára, a hangjára azonban olyan pontosan, mintha tegnap láttam, hallottam volna utoljára. Pedig annak már hovatovább két évtizede, hogy megismertem őt.

Takács Pista barátom fuvarozott el hozzám, még New Yorkba érkezésem napján. Hiába hivatkoztam a hosszú repülőút utáni fáradtságra, Pistát – aki két hétre előre beosztotta az időmet – nem tudtam meggyőzni. A kedves, testes, vérbő ember máris gyömöszölt be bárkára emlékeztető, viharvert, hat méter hosszú kocsjába.

– Kérlek, szépen! – mondta. – Annyi helyen várnak! Nem hagyhatunk cserben senkit!

A település, ahová tartottunk, természetesen „csak egy ugrásra” volt New Yorktól. Ami azt jelentette, hogy csupán százötven kilométerre. Pista, akinek 1956 után kellett elmenekülnie hazulról, hajtott veszettül, mit sem törődve a sebességkorlátozással. Este, pontosan nyolc órakor beléptünk a Magyar Klubba, ahol író-olvasó találkozóra vártak az ottani magyarok.

Tágas, magas mennyezetű terem volt a magyarok klubja, nagy, rekeszes üveglablakkal. Elfért benne legalább hetven-nyolcvan ember.

De csak ő állt ott a helyiség közepén, a hórihorgas, hajlott hátú öregúr, halszállkás öltönyben, nyakkendőben, a torkát köszörülve.

– Isten hozta Önöket! – mondta szertartásosan, és rám nézett. – Különösen Önt, kedves hazámfia...

Hosszúka arca volt az öregúrnak, fehér bőre, a halántékán még kevés ezüstös haj. Orrán, de egészen az orra hegyére csúszva szemüveg. Úgy viselte, ahogy az okulárét viselik az ilyen kissé megaszalódott öregurak a Kosztolányi novellákban.

Takács Pista nyugtalanul tekintgetett körbe.

– Mi pontosak voltunk! – jegyezte meg éllel. – Ahogy megbeszéltük!

Az öregúr nem válaszolt a megjegyzésre. Mesélni kezdte, hogyan jött ki Amerikába, valamikor 1945 végén, és hogy minden követ meg kellett mozgatnia Európában rekedt családja áthozatalához.

– Tehát ők is itt élnek? – kérdeztem tőle.

– Ó, a feleségemet már régen eltemettem. A két fiam elment a nagyvilágba. Az egyik kertépítő mérnök Ausztráliában, a másik visszaköltözött a felségével Svédországba. Az unokákat csak fényképekről ismerem. Van már egy dédunoka is...

Ahogy beszélgettünk, megtudtam, hogy a kisvárosban valamikor száz–száz-húsz fős magyar közösség élt. Nagyon jó, összetartó közösség, templomba járó, ünnepeket együtt megülő. Aztán mindig kevesebben lettek, egyre kevesebben. Az utódok, a fiatalok megnősültek, elmentek a feleségekkel, a kortársak pedig kezdtek kiszállingózni a temetőbe.

– Ön hány éves, kedves bátyám?

– A nyolcvannolcadikat taposom... – mondta kis restelkedéssel. – De hát elkezdhetnék már kedves hazámia...

Mármint az estet. Az író-olvasó találkozót.

– Így nem lehet! – vágta rá mérgesen Takács Pista. – Nincs még itt mindenki! Várjunk még!

Vártunk, de nem jött senki.

Az öregúr leült az első sorba, maga mellé vette a könyveimet, amelyeket Magyarországról hoztam, lapozgatta őket.

– Elmegyek a többiekért! – mondta kivörösödő arccal Takács Pista, az est szervezője. – Élnek itt elegen magyarok!

Az öregúr halkán kijavította:

– Éltek... Éltek, fiam.

Csend lett.

Kiültünk a pódiumra, ketten Takács Pistával. A lelke még háborgott, de azért szépen, ünnepélyesen beszélt:

– Igen Tisztelt Közönség! Honfitársaim! Megnyitom a mai író-olvasó estet, és mindenekelőtt bemutatom író vendégünket, aki most érkezett a mi drága hazánkból, Magyarországról...

Fölemelkedtem, meghajoltam illendően.

Az öregúr azonban integetett a kezével.

– Most mi a baj? – förmedt rá a pódiumról Takács Pista.

– A Himnusz! – mondta az öregúr. – Előbb el kell énekelnünk a Himnusz!

– Hárman? – hördült fel Pista.

– Hát hogyan? – kérdezte az öregúr.

Felálltunk, az öregúr levette az orra hegyére csúszott okulárét, kihúzta magát, és megadta a hangot.

Mi az asztalnál, a hórihorgas öregúr az első sorban, énekeltünk ott, három magyar. A két emigráns, a negyvenötös és az ötvenhatos, meg az óhazából jött. Először még halkán, kissé zavartan, aztán csak úgy zengett a terem, és a szemünkből lassan szivárogni kezdett a könny.

Erdélyben

1972 májusában jó barátommal, Balázs Jóskával, a Magyarok és a Koportos írójával kalandoztunk a Székelyföldön. Gyergyóban felkapaszkodtunk a Gyilkos-tóhoz. Viharvert, rozsdás autóbusz zörgött, zihált velünk az emelkedő és nem fogyó szerpentinen, azt hittük, hogy soha meg nem mászsa a nagy hegyeket.

Utazott a buszon egy öreg székely is, több zsák pityókát vitt eladásra, a Kárpátok túlsó oldalára, Pietra Neamtra, azaz Karácsonkőre. Amikor nagyon köhögött, krákogott a jármű, hangosan meg-megbízta, mintha lovakat hajtana.

– No, te, gyűűű!

Mire beesteledett, fel is töfögtünk a hegyerincre, fel a Békás-szoroshoz.

Szállást vettünk a turistaházban, és másnap reggel ott álltunk a Gyilkos-tó partján, csodálván a gyönyörű, barbár ékkövet, a tükörsima, jeges leheletű vi-

zet és a tó-mélyből kihagyódó fenyőtörzseket. Mint megannyi félbetört dárda és lándzsa, mint egy seregektől odahagyott csatatér.

Íróknak való látvány, de Balázs Jóska hirtelen a fejére ütött.

– Te! – mondta. – Ma este lesz a magyar-román Belgrádban!

Azt nekünk látnunk kell! Néhány napja Bukarestben játszottunk a románokkal, vezettünk, de a második féldőben kiegyenlítették. Mivel ennek előtte Budapesten is döntetlen volt az eredmény, harmadik mérkőzést kellett vívunk az Európa-bajnokságra való kijutásért.

Úgy döntöttünk, hogy a természeti csodáknak majd később adózunk: a Békás-szoros megvár bennünket. De a mérkőzés nem.

A turistaházban nem lehetett fogni a televíziót. És sehol a környező villákban.

– Árnyékolnak a hegyek! – hallottuk mindenütt.

A turistaház gondnoka végül megszánt bennünket.

– Talán ha felkapaszkodnak oda! – mutatott a Gyilkos-havasra. – Odafenn favágók tanyáznak. Úgy tudom, hogy náluk, a kabanában be lehet fogni a bukaresti adót.

Már szedelőzködtünk is. A gondnok utánunk szól:

– Azért ne számítsanak rá, hogy tárt karokkal fogadják magukat! Maguknak való, kemény emberek ezek.

– Hát nem magyarok?

– Hm...

– Románok?

– Ezek is, azok is... – felelte talányosan a gondnok.

Sötétedésre, a mérkőzés kezdetére felértünk hozzájuk. Hosszú fenyőfaasztal körül ültek a favágók, nyolcan-tízen. Asztaluk fölé egyetlen kókadt villanykörte lógott, az is éppen hogy pislogott. Hagyma-, szalonna-, és pálinkaszag fogadott bennünket. Meg torokkaparó füst.

Fejszével faragott fejek, bozontos szemöldökök, asztallapra ejtett nehéz kezek. Magyarul is, románul is köszöntük a „jó estét”, a bajszuk alatt, morogva adták vissza. Nem kérdeztek, nem is mondtak semmit. A lócára böktek, ülünk le.

Szemcsés volt a kép, másodpercekre el-elúszott, sercegett, sistergett a hang. De mit számít ez? Láthatjuk a mindent eldöntő, harmadik meccset.

A favágók hallgattak.

Mi is igyekeztünk csendben maradni, de egy-egy magyar helyzetnél önkéntelenül felkiáltottunk. Mintha észre sem vették volna. Csak a brigádvezető vágott ránk a szemével, és viszonzásképp ő csapott káromkodva az asztalra, amikor odalett egy román lehetőség.

Láhattuk világosan: a brigádvezető román. De az emberei? Számukra mint ha két idegen csapat játszott volna. Ültek mereven, közömbösen a padokon, körmig szívták a cigarettájukat. Legfeljebb hümmögtek néha – egyet ide, egyet oda. A brigádvezető nem volt elégedett velük, rájuk mordult időnként. Erre ők tévován megtapsoltak egy-egy román támadást vagy szerelést.

A második féldőben az utolsó percekig döntetlenre állt a mérkőzés.

Egy-egy, már megint. Harmadszor is.

A feszültség szinte szétvetette a kabanát. Már ami bennünket illetett. Kettőnket meg a brigádvezetőt. A főnök csontos ökle zuhogott az asztalra, bakancsával csaknem szétrúgta az asztallábakat. Kivörösödött arccal fel-felugrottam, Balázs Jóska visszanyomott a padra. Azután ő ugrott fel, a fejéhez kapdosva, én rángattam a helyére.

A favágók meg csak ültek a padokon, és hallgattak. Egyre komorabban, egyre elszántabban.

Elérkezett a véghajrá. A nyolcvannyolcadik percben Szőke Pista, a jobbszélőnk mesteri labdát kapott Kocsis Lajostól.

Egy bátor csel, állva hagyta a hátvédet, és villámgyors mozdulattal elnyeste a labdát a vetődő román kapus keze mellett. Máig előttem a kép, felnagyítva, lassított felvételen. Mintha tekegolyót gurítottak volna, úgy húzott a labda az ellenkező sarokba.

Nem mi ugrottunk fel először, hanem a favágók. Voltak közöttük szálás emberek, voltak kisebbek. Valami artikulátlan hang szakadt ki belőlük, feldöntötték a padokat, az erős markukba kaptak bennünket, táncra perdültek velünk, ropogtatták a csontjainkat, öleltek, csókoltak.

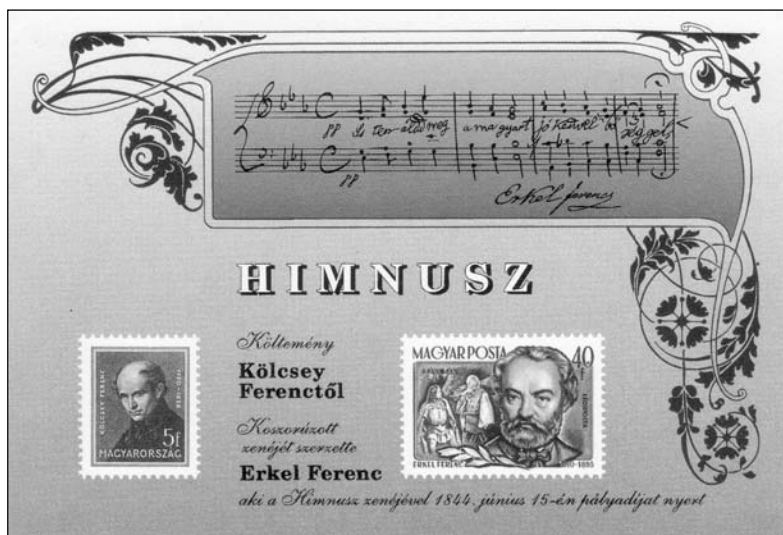
A brigádvezető kirohant a kabanából, döngve csapódott be utána az ajtó. Kintről még beordított valamit.

Egy pillanatra csend lett.

– Most már mindegy! – legyintett aztán az egyik favágó, a legalacsonyabb.

Azzal énekelni kezdte a Himnuszt. A többiek kiegyenesedtek, a nadrágszárukhoz szorították a kezüket, és rázendítettek ők is.

Rengett a ház, rengett az erdő, rengett a Gyilkos-havas.

A Zeneakadémián rendezett Emlékkoncertre kiadott képeslap, 1994